

Katarzyna Marszałek

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

E-MAIL: kasiamarszalek@wp.pl

**Anita Gulczyńska, „Chłopaki z dzielnicy”
Studium społeczno-pedagogiczne
z perspektywy interakcyjnej,**

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013, ss. 266

Publikacja Anity Gulczyńskiej¹ to znakomity przykład badań społecznie zaangażowanych. Jest rezultatem kilkuletnich spotkań z nastoletnimi sąsiadami, jak określa autorka „[...] mniej bądź bardziej zaangażowanej, obecności” (s. 10). Książka jest pokłosiem pracy doktorskiej WRASTANIE SPOŁECZNE NASTOLETNIJ MŁODZIEŻY W WIELKOMIEJSKIM ŚRODOWISKU ŻYCIA NA PRZYKŁADZIE ŁODZI. STUDIUM SPOŁECZNO-PEDAGOGICZNE Z PERSPEKTYWY INTERAKCYJNEJ, obronionej 21 września 2005 na Wydziale Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Ewy Bożeny Marynowicz-Hetki.

Strukturę książki złożonej z pięciu rozdziałów wyznacza interpretatywna koncepcja badań. W pierwszym rozdziale Autorka charakteryzuje przyjętą humanistyczno-społeczną perspektywę badawczą. Opisuje trzy znaczące wzajemnie przenikające się czynniki:

- **społeczne usytuowanie badacza:** od biernej, przez interaktywną do aktywnej obecności w świecie badanych;
- **dyscyplinarne usytuowanie badacza:** określa swoją tożsamość jako społeczno-pedagogiczną, stąd osadzenie badań w przestrzeni relacji człowiek – środowisko; relacji badanego, jako współtwórcy badanej rzeczywistości i badacza, jako współodczuwającego towarzysza podążającego za podmiotem swojego zainteresowania; prezentowana praca nie jest efektem badania faktów, ale faktów w kontekście, gdzie podstawą poznania było uczestniczenie i współodczuwające towarzyszenie ba-

¹ Pedagog społeczny, doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, zatrudniona na Uniwersytecie Łódzkim w Katedrze Pedagogiki Społecznej.

dacza w życiu codziennym bohaterów badania; Autorka w środowisku społecznym, lokalnym młodych ludzi często wykluczonych, „wypędzonych” (s. 88) czy też „wykluczających” (s. 114) się podejmuje próbę diagnozy form ich życia;

- **teoretyczno-metodologiczną ramę badania:** osadza w perspektywie socjologicznej interaktywnej i zaangażowanej obecności badacza w polu badania (symboliczno-integracyjny wgląd w określoną rzeczywistość społeczną); Autorka zastosowała metodę generowania teorii ugruntowanej, zaznaczyła, że czynnikiem znaczącym dla wyboru tej metody badań była proceduralność i zmienność teorii ugruntowanej.

Dookreślenie pojęć uwrażliwiających, pozwoliło na finalne określenie przedmiotu poznania, którym był **proces uczestnictwa społecznego badanych zrekonstruowany z perspektywy symboliczno-interakcyjnej przez pedagoga społecznego.**

Takie rozmieszczenie treści w pierwszym rozdziale pozwala czytelnikowi na zrozumienie pozostałych części publikacji.

Następne trzy rozdziały stanowią próbę etapowego zrekonstruowania procesu uczestnictwa społecznego badanych i badaczki w kolejnych obrazach. Rozdział drugi odsłania **sąsiedztwo w wymiarze:**

- **terytorialnym, fizycznym:** gdzie topografia sąsiedzka jest tłem wydarzeń; swoje miejsce zamieszkania badani postrzegają jako odróżniające od innych, stwarzające pryzmat zagrożeń społecznych, ale też podchodzą do niego sentymentalnie; Autorka zabiera nas w podróż do „przestrzeni lokalnej młodzieży”, „pod bramę”, oraz „w przejściówki (przejścia między podwórkami)”, „na podwórka” odkrywa na nowo terytoria mijane przez nas niemal codziennie;
- **interakcyjnym:** gdzie dokonano typifikacji mieszkańców na uczestników i nieuczestników opierające się na kategorii „innych” i „obcych”;
- **dystrybucji przestrzeni:** w wymiarze administracyjnym, interakcyjnym i symbolicznym.
- **stygmatacji dośrodkowej:** gdzie zrekonstruowano celowość działania w grupie według wariantów „wytapianie czasu” i „dziania się”;
- **społecznej niejednorodności sąsiedztwa:** gdzie Autorka doceniając znaczenie badań (innych badaczy) nad „enklawami biedy” zwraca uwagę na ich potencjalny efekt uboczny – „[...] ujednoczenie wyobrażenia mieszkańców zubożałych łódzkich społeczności lokalnych” (s. 100). Dlatego przyjmuje w swoich badaniach jako jedną z podstawowych kategorii „sąsiedztwo społecznie niejednorodne” (s. 100).

W rozdziale trzecim poznajemy dzielnicę, jako przestrzeń uczestnictwa społecznego badanych, w której opisano „[...] znaczenie dzielnicy w biograficznym układzie przestrzeni interakcji badanych” (s. 108) przy wykorzystaniu koncepcji świata społecznego Anselma Straussa. Autorka zrekonstruowała interakcyjne wzory uczestnictwa społecznego w dzielnicy opierając się na dwóch kryteriach: „zawansowanego uczestnictwa aktora w świecie dzielnicy” (s. 113) oraz „partnera interakcji w sąsiedztwie” (s. 113). Podjęła próbę odtworzenia procesu konstruowania tożsamości społecznej na dzielnicy (s. 116). Interesujące, a czasami wręcz zaskakujące są zrekonstruowane taktyki podejmowanych działań podtrzymujących lub degradujących status społeczny – zobrazowane wyrazistymi cytatami z wypowiedzi badanych. Dalej Autorka odpowiedziała na pytania o „społeczne mechanizmy trwania dzielnicy w czasie (wertrykalne), jak i prawidłowości w procesie budowania jej granic (ekspansji w przestrzeni terytorialnej – horyzontalne)” (s. 151).

Kolejny rozdział poświęcono ścieżkom kariery szkolnej chłopaków z dzielnicy, w których „[...] znaczącym czynnikiem ich kontekstu jest obecność przedstawicieli świata dzielnicy na terenie szkoły”(s. 176). Autorka stwierdza, że „wertrykalna intensyfikacja uczestnictwa społecznego w dzielnicy w szkole zachodzi równoległe do horyzontalnej” (s. 178). Dokonana rekonstrukcja pozwoliła również na zaprezentowanie zmiany interakcyjnych warunków negocjacji tożsamości społecznej ucznia w komunikacji z nauczycielami. Scharakteryzowano taktyki podtrzymujące i zmieniające tożsamość „ucznia trudnego, podejrzanego, winnego, napiętnowanego” nie ograniczyła się tylko i wyłącznie do opisanie interakcji z nauczycielami, ale Autorka zrekonstruowała również „włączenie reprezentantów profesji społecznych w karierę szkolną „ucznia trudnego”.

W ostatnim rozdziale podjęła próbę „[...] przełożenia na potrzeby praktyki społecznej” (s. 238), „ujętej codzienności badanych w kategoriach interakcyjno-symbolicznych” (s. 238). Postawiła pytanie o orientację działania społeczno-pedagogicznego w polu „przeciwdziałania wyłączeniu społecznemu młodzieży z sąsiedztw społecznie niejednorodnych” (s. 243). Autorka stwierdziła, że być może „wieloaspektowa, promocyjna, nie adaptacyjna praca w środowisku otwartym, przeciwstawiana instytucjonalizacji, wydaje się być tym kierunkiem pracy z młodzieżą z dzielnicy, który sprzyja zapobieganiu niekorzystnym aberracjom procesu ich społecznego uczestnictwa [...]” (s. 250).

Książka „CHŁOPAKI Z ULICY”... jest zaproszeniem do podróży, w czasie której możemy odkryć uwarunkowania życia pokolenia młodych chłopaków śródmiejskiej dzielnicy. Nie jest to łatwa podróż – nawet dla czytelnika znają-

cego kategorii pojęciowe używane w publikacji. Jednakże warto podjąć trud zrozumienia. Treści publikacji szczególnie cenne okazać się mogą dla pedagogów, pracowników socjalnych, socjologów, nauczycieli, a także wszystkich osób zainteresowanych uwarunkowaniami życia chłopaków śródmiejskiej dzielnicy. Książka powinna również stanowić bazę wyjściową dla kolejnych osób planujących badania w tym obszarze. Tym bardziej, że monografia uzyskała w 2014 roku nagrodę Łódzkiego Towarzystwa Naukowego imienia Profesor Ireny Lepalczyk za prace badawcze z pedagogiki społecznej. Prof. dr hab. B. Śliwerski podkreśla:

[...] książka znakomicie poszerza wiedzę na temat mechanizmów uczestnictwa społecznego młodzieży nastoletniej i stanowi propozycję teoretyczną dla dalszych analiz. Dzięki zastosowanemu podejściu badawczemu odkrywa (albo lepiej udostępnia czytelnikowi) świat symboliczny młodzieży i tym samym potwierdza kompetencje jej autorki do prowadzenia tego typu badań uczestniczących².

SUMMARY

A book review: Anita Gulczyńska, *Chłopaki z dzielnicy. Studium społeczno-pedagogiczne z perspektywy interakcyjnej*, Publishing House UŁ, Łódź 2013

The text constitutes a review of a publication of the doctoral dissertation. It is an example of the research socially engaged. The book invites the reader for a journey, during which we can discover the life conditions of a generation of young boys from the downtown district.

KEYWORDS: review, research socially engaged, life of a generation of young boys from a downtown district.

---

² B. Śliwerski, *Dr Anita Gulczyńska laureatką nagrody naukowej ŁTN, imienia Profesor Ireny Lepalczyk*, <http://sliwerski-pedagog.blogspot.com/2014/10/dr-anita-gulczynska-laureatka-nagrody.html> [18.10.2014].